

Slušanje glazbe na nastavi glazbene kulture

Petričević, Ivana Antoaneta

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:395176>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)



SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST

PREDDIPLOMSKI STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

IVANA ANTOANETA PETRIČEVIĆ

**SLUŠANJE GLAZBE NA NASTAVI
GLAZBENE KULTURE**

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

doc. dr. sc. Tihana Škojo

Osijek, 2020.

SAŽETAK

Slušanje i upoznavanje glazbe danas je jedno od najmlađih područja u nastavi Glazbene kulture. Digitalizacijom društva zvučni sadržaji postaju dostupni svima te područje slušanja dobiva na važnosti. Od 2006., kada se počinje primjenjivati otvoreni model u hrvatskim školama, slušanje i upoznavanje glazbe postaje središnja aktivnost u nastavi Glazbene kulture.

U literaturi postoje brojne podjele vrsta i pristupa slušanju glazbe, no u nastavi se slušanje glazbe može podijeliti s obzirom na cilj, sadržaj i aktivnost. Cilj slušanja je oblikovati učenikov ukus za kvalitetnu, umjetničku glazbu i razvijati estetski odgoj kod učenika. Sadržaj može obuhvaćati umjetničko djelo i slušni primjer (dio skladbe). S obzirom na aktivnost, slušanje može biti aktivno i pasivno. Pasivno slušanje podrazumijeva glazbu kao pozadinu nekoj drugoj radnji, dok je ono aktivno usmjereno glazbi i njenim elementima. U nastavi je slušanje glazbe uvijek aktivno. Slušanju se glazbe pristupa koncentrirano, analitičkim praćenjem sastavnica i uočavanjem istih.

Psihologijska su istraživanja pokazala da je za upoznavanje glazbe i glazbenog djela potrebno višekratno slušanje pa je zbog toga u nastavi potrebno slijediti spoznajni metodički pristup. Temelj je ovog pristupa zadavanje zadataka prije slušanja te njihovo praćenje tijekom slušanja. Nakon slušanja slijedi razgovor tijekom kojeg je ključno da učenici verbaliziraju ono što su čuli te istim redoslijedom, uz nove zadatke, nadograde glazbeno znanje.

Ključne riječi: *slušanje i upoznavanje glazbe, otvoreni model, metodički pristup, emocije.*

SUMMARY

Listening and learning music is nowadays one of the youngest areas in music classes. By digitizing the society, audio contents have become available to all, and the “listening” aspect has grown in prominence. In 2006, an open model was implemented in Croatian schools, so *listening and learning music* has become a central activity in music classes.

There are many divisions of types and approaches to listening to music in literature, but, in class, it can be divided based on objective, content and activity. The objective of listening is to form students’ taste for quality artistic music and to expand students’ aesthetic education. The content consists of *artwork* and *auditory example* (part of the composition). Listening can be active and passive based on the activity. Passive listening implies using music in the background whilst doing some other activity whereas active is focused on music and its elements. Active listening is always present in class. The approach to listening is always concentratedly via analytical monitoring and spotting of components.

Psychological researches have shown that learning music and musical works require repeated listening. Because of that reason, it is necessary to follow a cognitive methodical approach in class. The basis of this approach is assigning tasks before listening and monitoring while listening. After listening comes discussion where students must verbalise what they have previously heard so they can upgrade their musical knowledge with new tasks given in the same order.

Keywords: *listening and learning music, open model, methodical approach, emotions.*

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. GLAZBENA NASTAVA U OPĆEOBRAZOVNIM ŠKOLAMA	2
2.1. KONCEPCIJSKI MODELI NASTAVE GLAZBENE KULTURE	3
2.2. PODRUČJE SLUŠANJE I UPOZNAVANJE GLAZBE	5
3. SLUŠANJE GLAZBE	13
3.1. VRSTE SLUŠANJA	13
3.1.1. Podjela slušatelja glazbe	14
3.2. MODELI I PRISTUPI SLUŠANJU GLAZBE.....	15
3.3. METODIČKI PRISTUP SLUŠANJU GLAZBE.....	18
4. ZAKLJUČAK	22
5. LITERATURA.....	23

1. UVOD

Slušanje glazbe danas zauzima središnje mjesto u nastavi Glazbene kulture. Iako kroz povijest nije bilo glavno područje, digitalizacijom i mogućnosti lakog reproduciranja zvuka, slušanje je zamijenilo pjevanje kao glavnu aktivnost na nastavi. U Hrvatskoj se ta zamjena dogodila 2006. godine uvođenjem *Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda*. Model je postao otvoren, a nastavnik je dobio slobodu odabira sadržaja koje će obrađivati u nastavi. Temeljna načela koja nastava glazbe obuhvaća jesu psihološko i kulturno-estetsko načelo. Cilj je nastave postaviti temelje osnovnog glazbenog znanja učeniku kako bi on u životu izvan škole i dalje bio zainteresiran i aktivan slušatelj te kritičar glazbe koji može procijeniti i prepoznati kvalitete određene glazbe i razlikovati kvalitetnu od nekvalitetne glazbe. Glazbeni pedagozi imaju odgovornost odabrati i djeci približiti reprezentativne skladbe te ih višekratnim i aktivnim slušanjem upoznati s bitnim glazbenim stavkama. Metodički su postupci prilikom slušanja glazbe vrlo bitni, no uključenost emocionalne komponente prilikom slušanja također ne treba zanemariti.

Budući da su iz istraživanja razvidne brojne dobrobiti na kognitivne funkcije kod učenika, osim u nastavi Glazbene kulture, moguće je poticati slušanje glazbe i na drugim predmetima uz odabir kvalitetne glazbe. Glazbeni pedagozi i u ovom slučaju imaju veliku ulogu, prvenstveno prilikom uvođenja nastavnika drugih predmeta u mogućnosti ove glazbene aktivnosti.

2. GLAZBENA NASTAVA U OPĆEOBRAZOVNIM ŠKOLAMA

Nastava Glazbene kulture u hrvatskim školama izvodi se svih osam razreda sa satnicom od jednog sata tjedno (35 sati godišnje). Izvodi se prema otvorenom modelu, a prožima dva temeljna načela: psihološko i kulturno-estetsko (HNOS, 2006).

U nižim razredima (prva tri razreda) osnovne škole, nastavu glazbe izvode učitelji/ce primarnog obrazovanja. Prema planu i programu, područja koja obuhvaća nastava Glazbene kulture u prva tri razreda su *pjevanje, sviranje, slušanje glazbe i glazbena kreativnost*. Teorijskih sadržaja u ovom razdoblju ne bi trebalo biti, a nastava bi se trebala temeljiti na poticanju pozitivnih emocija kroz glazbene sadržaje (HNOS, 2006).

Od četvrtog razreda nastavu Glazbene kulture izvodi predmetni nastavnik - glazbeni pedagog. Područja koja se obrađuju u višim razredima u nastavi Glazbene kulture razlikuju se od razreda do razreda. Prema planu i programu, nastava u četvrtom razredu obuhvaća područja *pjevanja, slušanja i upoznavanja glazbe, izvođenja glazbe i glazbeno pismo* te *glazbene igre*. Naglasak se stavlja na aktivnost učenika. U petom i šestom razredu uz *pjevanje, slušanje i upoznavanje glazbe, izvođenje glazbe i glazbeno pismo*, kao četvrta komponenta stoji *slobodno, improvizirano ritmiziranje, kretanje na glazbu, ples i sviranje*. U sedmom i osmom razredu, nastava je orijentirana na upoznavanje instrumenata i glazbenih vrsta. Planom i programom obuhvaćena su područja *pjevanje, slušanje i upoznavanje glazbe* te *sviranje (sintesajzer), stvaralaštvo i računalo (MIDI-oprema)*. Folklornu glazbu kao izbornu jedinicu može se obraditi kroz nekoliko godina u višim razredima osnovne škole (HNOS, 2006).

Cilj je nastave glazbe u osnovnim školama upoznavanje učenika s glazbenom kulturom, osnovnim glazbenim pojmovima, razvijanje glazbene kreativnosti te razvijanje i poticanje kvalitetnog kritičkog mišljenja. Zadatci nastave glazbe u osnovnim školama su upoznati se s različitim glazbenim djelima (metodičkim pristupom), upoznati se s osnovnim glazbenim jezikom te poticanje učenika na samostalnu glazbenu aktivnost (HNOS, 2006).

2.1. KONCEPCIJSKI MODELI NASTAVE GLAZBENE KULTURE

Kroz povijest, u nastavi Glazbene kulture zaživjelo je nekoliko koncepcijskih modela: aktivno muziciranje, recepcijski model, integrativni - zatvoreni i kombinirani - otvoreni model.

Koncepcijski model aktivnog muziciranja dugo je vremena bio najzastupljeniji u praksi. Taj je model baziran na aktivnom dječjem muziciranju u obliku pjevanja, sviranja i glazbenog stvaralaštva. Pjevanje po sluhu tada je bilo gotovo jedina metoda koja se koristila na nastavi glazbe. Model se aktivnog muziciranja koristio sve do kraja 19. stoljeća, a u nekim zemljama i do sredine 20. stoljeća. Aktivno je muziciranje uključivalo i glazbeno opismenjavanje, a ono je u pojedinim obrazovnim sustavima imalo i glavnu ulogu. Pjevanju se najprije pridružilo glazbeno opismenjavanje, a u prvoj polovini 20. stoljeća pojavilo se i sviranje u nastavi te glazbeno stvaralaštvo. Predstavnici su ovoga koncepcijskog modela Orffov model i Kodályjev model. U Orffovu su modelu podjednako zastupljene sve aktivnosti dok se u Kodályjevom modelu naglasak stavlja na glazbeno opismenjavanje. U drugoj se polovini 20. stoljeća Kodályjev model primjenjivao kao model s više aktivnosti (Rojko, 1996, 2012; Svalina, 2015).

Recepcijski se model razvio u Njemačkoj kao kritika modelu aktivnog muziciranja. Drugi mu je naziv orijentacija na umjetničko djelo. Najveći kritičari modela aktivnog muziciranja bili su T. W. Adorno i M. Alt (Rojko, 1996). Smatrali su da takav koncept nastave šteti učeniku te zagovarali da se nastava bazira na slušatelju ekspertu¹. Po njihovu mišljenju, bit je učenja Glazbene kulture u školi shvaćanje i doživljavanje glazbenih djela, uvid u red vrijednosti, duhovno usvajanje djela velikih majstora uz pristup umjetničkom djelu i uspostavljanje vrijednosnih mjerila. Razvitkom ovog koncepta, sredinom prošlog stoljeća, kao potpuno suprotnog konceptu aktivnog muziciranja, dovedeno je u pitanje čak i pjevanje u nastavi Glazbene kulture jer ono ne zadovoljava visoke umjetničke standarde. No, pojavom masovnih medija i suvremenih pedagoških teorija, recepcijski je model dobio nove oblike koji su se bazirali na slušanju glazbe. Jedan je od tih oblika emancipacijski pristup koji predstavlja proširenje recepcijskog modela na sve vrste glazbe. U središtu je ovog pristupa zreo slušatelj – slušatelj koji je sposoban kritički se odnositi prema svakoj vrsti glazbe s kojom se susretne. Sljedeći oblik koji se razvio, razvio se pod imenom odgoj auditivnog zapažanja. Ovaj je model

¹ „Slušatelj ekspert“ – središnji pojam u recepcijskom modelu nastave Glazbene kulture i umjetnosti. Ideal kritičara – slušatelj koji je u stanju na najprimjereniji način slušati i razumjeti glazbu (Rojko, 1996:76).

bio popularan kod pobornika nove glazbe jer je poseban naglasak stavljao na avangardu². Nastupom ovog modela ponovno se obnavlja učenička aktivnost, ali u obliku kolektivne improvizacije i zvučne komunikacije.³ Po ovom se može zaključiti da odgoj auditivnog zapažanja nije čisti recepcijski model nego je kombinirani model (Rojko, 1996).

Udruživanjem aktivnog muziciranja i recepcijskog modela nastaje integrativni model. U Hrvatsku je taj model uveden planom i programom 1972. godine. Uz muziciranje i slušanje glazbe, ovaj je koncept uključivao i muzikološke sadržaje. Opširan program ovog modela nije se mogao u potpunosti ostvariti u maloj satnici kakvu ima Glazbena kultura u općeobrazovnim školama. Usprkos tome, takav je koncept nastave bio u službi sve do 2006. i HNOS-a. Prema Rojku, nastava je u ovom modelu svedena na pojednostavljeni solfeggio i svaštarenje te se time nije moglo puno postići (Rojko, 2012).

Otvoreni (kombinirani) model je model koji je ušao u škole nakon HNOS-a 2006. godine. Njime je dana sloboda nastavniku u samoj koncepciji programa i sata. Slušanje i upoznavanje glazbe, ali ono aktivno, trebalo bi biti najzastupljenije. Ostale aktivnosti poput pjevanja, glazbenih igara, upoznavanja osnova glazbenog pisma, sviranja i sl. ne obvezuju nastavnika u provođenju istih. „U masmedijskoj glazbenoj okolini gdje je slušanje osnovni način glazbenog ponašanja, a masovna produkcija dovela na scenu dosad neviđene količine glazbenog kiča i glazbenih bezvrijednosti, odgoj slušatelja nameće se kao prvorazredni problem glazbene kulture.“ (Rojko, 2012:46)

Današnjom se koncepcijom nastave pokušava iskorijeniti „svaštarenje“, a učeniku približiti i upoznati ga s kvalitetnom glazbom te osvijestiti slušatelja i poznavatelja glazbe koji kritički može pristupiti svakom djelu (Rojko, 2012).

² „(franc. *avant-garde*: prethodnica), pojam vojne terminologije, rabi se kao metafora i u drugim područjima, a terminološku je vrijednost u novije doba dobio u povijesti književnosti i umjetnosti.“ Dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=4808> (pristupljeno 31.1.2020. 10:13)

³Termini koji se javljaju pojavom modela odgoja auditivnog zapažanja, a uključuju produkciju, improvizaciju, komponiranje i upotrebu svih zamislivih izvora zvuka (Rojko, 1996:77).

2.2. PODRUČJE SLUŠANJE I UPOZNAVANJE GLAZBE

„Svrha je umjetničkoga područja osposobiti učenike za razumijevanje umjetnosti i za aktivan odgovor na umjetnosti svojim sudjelovanjem, zatim za učenje različitih umjetničkih sadržaja i razumijevanje sebe i svijeta pomoću umjetničkih djela i medija te za izražavanje osjećaja, iskustava, ideja i stavova umjetničkim aktivnostima i stvaralaštvom.“ (NOK, 2010:208) Učenje i približavanje umjetnosti učenicima pridonosi razvoju višestruke inteligencije, upoznavanju drugih ljudi i samog sebe, prihvaćanju različitosti te mogućnosti prosuđivanja i kritičkog osvrta na svijet oko sebe. Samim upoznavanjem s bilo kojom umjetnošću, pridonosi se razvoju kreativnosti i proširivanju svjetonazora, empatije i solidarnosti. Polje glazbene kulture i umjetnosti jedno je od pet (šest⁴) umjetničkih polja u Nacionalnom okvirnom kurikulumu iz 2010. godine. Tim je kurikulumom propisano ono što bi učenici trebali usvojiti tijekom školovanja iz pojedinog područja (NOK, 2010).

Slušanje i upoznavanje glazbe kao područje u nastavi Glazbene kulture jedno je od najmlađih. Danas, modernizacijom nastave i mogućnosti lakog pristupa svim zvučnim sadržajima, ovo područje postaje iznimno važno i središnje u nastavi. No, nije uvijek bilo tako. U Njemačkoj se gramofonske ploče u nastavi javljaju tridesetih godina prošlog stoljeća, no na našim prostorima u nastavne programe dolaze tek pedesetih godina. Sve do tada, nastava glazbe temeljila se isključivo na pjevanju pjesama po sluhu, glazbenom opismenjavanju i obradi muzikoloških sadržaja. Iako se 1950. u nastavnim programima spominje slušanje glazbe uz gramofon i radio, ono se nije često prakticiralo. U dokumentima iz 1950., 1954., 1960. i 1964. godine navodi se samo kako bi učenik trebao razvijati dobar glazbeni ukus i kako bi se trebalo pripremiti učenike za slušanje glazbe, no ne iznose se nikakvi konkretni zadatci i ciljevi. Značajniji pomaci javljaju se 1972. godine kada se u nastavni program uvodi i popis djela, a slušanje se glazbe javlja pod nazivom poznavanje glazbene literature. Slušanje se temeljilo na ilustraciji određenih glazbenih pojava poput upoznavanja instrumenata, glazbenih oblika, izražajnih elemenata itd. Popis djela proširio se 1984. godine, a slušanje se baziralo na upoznavanju glazbe kao takve i razvijanju glazbenog ukusa. Kroz cijelu povijest, slušanje glazbe, prije dok je nastavnik svirao djela koja je mogao, a kasnije slušanjem preko zvučnih zapisa, pratili su i muzikološki sadržaji. Vremenom, oni su se nazivali povijest glazbe, no u novije doba navode se konkretni sadržaji i nazivi poput: glazbeni oblici, glazbene vrste, narodna glazba, vokalna glazba i druge. Nastavnik

⁴Prvi je dio u NOK-u općeg sadržaja za područje umjetnosti.

kroz dugi period nije imao slobodu u koncepciji svoga sata. Nastavni je program bio preopterećen svim glazbenim aktivnostima, ne samo dugim popisima djela koja su se trebala obraditi. U novijoj povijesti dugo je vremena u upotrebi bio zatvoreni model, ali 2006. godine počinju se događati promjene i Hrvatskim nacionalnim obrazovnim standardom nastave glazbe i njen konceptijski model postaju otvoreni. Nastavnik dobiva slobodu u odabiru sadržaja koje će i koliko raditi. Tim je dokumentom propisano da je jedino obvezno područje u nastavi Glazbene kulture slušanje i upoznavanje glazbe (Rojko, 1996, 2012; Begić 2010b, 2012; Svalina 2015; Vidulin 2016).

„Slušanju i upoznavanju glazbe pripada danas središnje mjesto u glazbenoj nastavi u općeobrazovnoj školi. Uvjet kulture civilizirana čovjeka nije više praktično muziciranje, nego poznavanje glazbe. Cilj slušanja jest upoznavanje glazbe i razvoj glazbenog ukusa, a sadržaj glazbeno umjetničko djelo. Osnovni metodički problem slušanja glazbe jest pitanje kako pobuditi učenikovu pozornost da bi slušanje bilo aktivno. Aktivnost učenikova pri slušanju postiže se zadacima postavljenim neposredno prije slušanja. Estetski pristup glazbenom djelu nalaže da se ti zadaci odnose isključivo na glazbene, a ne na izvanglazbene elemente: melodiju (tema i njezine pretvorbe), ritam, tempo, dinamiku, izvođački sastav, glazbeni oblik.“ (Rojko, 2012:71)

U razrednoj nastavi, tj. prva tri razreda osnovne škole, nastavu Glazbene kulture izvode magistri/magistrice primarnog obrazovanja (učitelji/učiteljice razredne nastave). Prema HNOS-u, ta se nastava temelji na područjima pjevanja, sviranja, slušanja glazbe i glazbene kreativnosti. „Nastavno područje slušanja glazbe razvija sposobnost slušne koncentracije, specifikacije sluha (mogućnost prepoznavanja zvukova i boja različitih glasova i glazbala), analize odslušanog djela i uspostavlja osnovne estetske kriterije vrjednovanja glazbe.“ (HNOS, 2006:68) Područje slušanja glazbe moguće je realizirati i u nižim razredima osnovne škole. Nije nužno slušati samo glazbu programnog naslova i sadržaja, ali je nužno paziti na trajanje slušanja zbog dječje koncentracije (Svalina, 2015, prema Rojko, 2012). Pojavom udžbenika za Glazbenu kulturu u nižim razredima, ono bitno, a to je glazba, postupno je postalo sporedna stvar. Rojko navodi kako udžbenici nisu potrebni jer odvrćaju pažnju i prevelika se pozornost daje izvanglazbenim sadržajima, pa tako umjesto fokusa na glazbu, djeca se fokusiraju na prirodu, crtanje i sl. (Rojko, 2003).

Nakon prvog i drugog razreda osnovne škole, ključni pojmovi iz područja slušanja glazbe koje bi učenik trebao usvojiti jesu: skladba, pjevanje (pjevač, zbor), sviranje (pojedina glazbala, orkestar), himna, solist, dirigent, skladatelj. Kao odgojno-obrazovne ishode HNOS i

Kurikulum iz 2019. godine navode slušno prepoznavanje i razlikovanje glazbenih sastavnica (metar/dobe, tempo, visina tona, dinamika, boja/izvođači) s obzirom na glazbeno djelo te poznavanje pet do deset dijelova ili skladbi u cijelosti (svake godine), ali prema sposobnostima učenika. Učitelj/učiteljica može sam odlučiti koje su to skladbe. U trećem se razredu prilikom slušanja i upoznavanja glazbe naglasak stavlja na oblik djela. Učenik bi trebao slušno prepoznati dvodijelnu i trodijelnu pjesmu strofnog oblika te u ranijim razredima upoznate sastavnice glazbenog djela. Ključne pojmove učenici trebaju znati prepoznati, nije potrebno teoretski ih definirati. Vrednovanje i ocjenjivanje nužno je prilagoditi svakom pojedincu jer nemaju sva djeca jednake glazbene sposobnosti. Učitelj/učiteljica treba pratiti razvoj i aktivnost djeteta na samoj nastavi te prema tome oblikovati ocjenu. Prema HNOS-u, nakon prva tri razreda učenici bi trebali:

- uočiti i slušno razlikovati visinu tona (viši i niži ton) i trajanje tona (duži i kraći ton)
- slušno razlikovati i odrediti dinamiku skladbe (tiho, glasno) i odrediti tempo skladbe (polagano, umjereno, brzo)
- razvijati intonativne i ritamske sposobnosti
- razvijati glazbeno pamćenje
- prepoznati i slušno razlikovati vokalnu, instrumentalnu i vokalno-instrumentalnu glazbu.
- prepoznati i slušno razlikovati izvođački sastav skladbe/zvuk pojedinačnih glazbala na razini prepoznavanja
- razvijati glazbeni izričaj, razvijati zvukovnu radoznalost i glazbenu kreativnost
- obogaćivati emocionalni svijet i izoštravati umjetnički senzibilitet
- razvijati glazbeni ukus uspostavljanjem vrijednosnih kriterija za kritičko i estetski utemeljeno procjenjivanje glazbe.

(HNOS, 2006; NOK, 2010; pogledajte https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html)

U četvrtom razredu osnovne škole nastavu Glazbene kulture izvodi predmetni nastavnik. Kao i u nižim razredima, naglasak se stavlja na učeničku aktivnost tijekom godine. Glazbeni se sadržaji ne bi trebali ocjenjivati. Model prema kojem se izvodi nastava je otvoren. „Učitelj je slobodan u konkretnom odabiru primjera za određenu nastavnu jedinicu i u područjima, cjelinama i temama u kojima se nastavni rad temelji na slušanju glazbe, a to su folklorna glazba, glazbala, pjevački glasovi, oblikovanje glazbenoga djela, glazbene vrste i

glazbeno-stilska razdoblja.“ (HNOS, 2006:68) Uz područje upoznavanja i slušanja glazbe, u HNOS-u se za četvrti razred navodi pjevanje, izvođenje glazbe i glazbeno pismo te glazbene igre. Bit slušanja glazbe u četvrtom bi razredu trebala biti sama skladba kao takva. Učenik će na temelju prethodno usvojenih sadržaja moći analizirati glazbeno djelo prema glazbenim sastavnicama. Tijekom slušanja uvode se novi pojmovi poput razlikovanja vrsta glasova i skupina glazbala. Skladbe koje se slušaju izabire nastavnik. Učenik bi trebao znati slušano prepoznati i analizirati 3 do 10 skladbi. Sve se sastavnice analiziraju na razini prepoznavanja istih. Četvrti se razred može shvatiti kao „most“ i vrijeme prilagodbe između razredne i predmetne nastave.

U petom se razredu navode ista područja kao i u četvrtom, no umjesto glazbenih igara stoji područje slobodno, improvizirano ritmiziranje, kretanje na glazbu, ples i sviranje. Nastavni sadržaj koji se obrađuje opširniji je nego u nižim razredima. Područje upoznavanja i slušanja glazbe sadrži nekoliko tema. Te teme obuhvaćaju oblikovanje glazbenog djela, žičane instrumente, izvođačke sastave, folklornu glazbu (dvije jedinice) i vrste pjevačkih glasova.

Prema kurikulumu iz 2019. godine, odgojno-obrazovni ishodi su:

- učenik poznaje određeni broj skladbi
- učenik razlikuje pjevačke glasove te opaža njihovu izvedbenu ulogu
- učenik razlikuje gudačka i trzalačka glazbala, skupinu glazbala, instrumentalne sastave i orkestre te opaža izvedbenu ulogu glazbala
- učenik temeljem slušanja glazbe razlikuje vokalnu, instrumentalnu i vokalno-instrumentalnu glazbu te različite izvođačke sastave
- učenik temeljem slušanja glazbe razlikuje osnovne glazbene oblike.

Učenik bi za vrijeme petog razreda trebao upoznati određen broj skladbi (3-10), a tijekom višekratnog slušanja zapamtio bi odslušani dio skladbe (ili skladbu u cijelosti ako je djelo kraće) te njen naziv i skladatelja. Određene skladbe služe za upoznavanje određenih komponenti glazbe. Jedna od tih komponenti su i pjevački glasovi, koje bi po kurikulumu iz 2019. godine učenici trebali upoznati u petom razredu. Učenik nakon petog razreda treba razlikovati vrste pjevačkih glasova (muški, ženski i dječji) i vrste zborova te stručne nazive određenih pjevačkih glasova: sopran, mezzosopran, alt, tenor, bariton i bas. Bilo bi poželjno razlikovati i glasove u određenim glazbenim žanrovima i vrstama. Što se tiče poznavanja instrumenata, učenici trebaju znati opisati građu i zvuk te smjestiti glazbalo u određenu skupinu. Glazbala koja se upoznaju u petom razredu su gudačka (violina, viola, violončelo i kontrabas) i trzalačka (gitara, harfa,

mandolina i lutnja). Uz ta glazbala, upoznaju se i sastavi/orkestri koje oni mogu tvoriti: gudački kvartet, gudački kvintet, gudački orkestar i orkestar mandolina. Uz cjelinu trzalačkih glazbala moguće je nadovezati se na folklornu glazbu te upoznati tamburaške instrumente i orkestar. Učenici trebaju upoznati i slušno razlikovati vokalnu glazbu, vokalno-instrumentalnu i instrumentalnu glazbu. Kao jedno od područja slušanja u nastavi, stoje i glazbeni oblici. No, cilj obrade glazbenih oblika nisu oni sami, nego aktivno slušanje glazbe. Učenik bi na razini prepoznavanja trebao upoznati osnovne oblike (*ab, aabb, aaba, ab s repeticijom, aba, abc, aa'*). Svi primjeri koji će se odslušati i upoznati na nastavi, osim što služe u didaktičke svrhe, trebaju kod učenika razvijati senzibilitet za umjetničku glazbu te mogućnost izražavanja vlastitog, kritičkog mišljenja o određenim djelima (HNOS, 2006; pogledajte https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html).

Šesti razred okvirno sadrži ista područja kao i peti razred. U području pjevanje proširen je opseg pjesama, pa bi tijekom šestog razreda učenici trebali upoznati 15 novih pjesama. Ostala područja (osim slušanja i upoznavanja glazbe) obrađuju se po slobodnom izboru nastavnika. Teme koje obuhvaća područje slušanja i upoznavanje glazbe obuhvaća oblikovanje glazbenog djela, puhačke instrumente, instrumente s tipkama, folklornu glazbu (dvije jedinice) te izvođačke sastave.

Prema kurikulumu iz 2019. godine, odgojno-obrazovni ishodi su:

- učenik poznaje određeni broj skladbi
- učenik razlikuje glazbala s tipkama, drvena i limena puhačka glazbala, skupinu glazbala, instrumentalne sastave i orkestre te opaža izvedbenu ulogu glazbala
- učenik temeljem slušanja glazbe, razlikuje vokalnu, instrumentalnu i vokalno-instrumentalnu glazbu te različite izvođačke sastave
- učenik temeljem slušanja glazbe razlikuje pojedine glazbene oblike.

Broj skladbi koje bi učenik trebao usvojiti tijekom šestog razreda, u odnosu na prethodne, povećao se. Preporučeno je da broj skladbi koje učenik poznaje bude od pet do dvanaest. Način na koji se upoznaje djelo je višekratan, a kraća se djela upoznaju u cijelosti dok se kod dužih djela upoznaju ulomci. Budući da se upoznaje velik broj glazbala, primjeri su ilustracijski. Nastavnik ustrajnim i kontinuiranim radom treba poticati učeničku svijest o glazbi te ju podizati na što višu razinu. Glazbala koja se upoznaju tijekom šestog razreda puhačka su glazbala (flauta, oboa, engleski rog, fagot, klarinet, saksofon; truba, rog, trombon, tuba) i glazbala s tipkama (klavir, čembalo, orgulje, harmonika, čelesta). Od instrumentalnih sastava trebao bi se

upoznati klavirski trio te puhački i harmonikaški orkestar. Nakon šestog razreda učenik će moći razlikovati glazbala po izgledu i zvuku, smjestiti određeno glazbalo u određenu skupinu te opisati njegovu izvedbenu ulogu (solističko, komorno, orkestralno glazbalo). Uz nastavne jedinice o glazbalima, poželjno bi bilo nadovezati neku od jedinica o folklornoj glazbi. Znanje koje će učenik usvojiti o glazbenim oblicima nadovezuje se na prethodni razred. Obvezni su oblici koje će učenik upoznati rondo i tema s varijacijama, a po izboru nastavnika može se upoznati i složena trodijelna pjesma (HNOS, 2006; pogledajte https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html).

Sedmi razred donosi novo područje. Uz područja pjevanje i slušanje i upoznavanje glazbe, kao izborno područje u HNOS-u stoji sviranje (sintesajzer), stvaralaštvo, računalno (midi-oprema) - po izboru. Poželjno je naučiti pet do petnaest novih pjesama tijekom sedmog razreda. Najviše pažnje, kao i u prethodnim razredima, trebalo bi se posvetiti slušanju glazbe. Slušanje i upoznavanje glazbe obuhvaća oblikovanje djela, glazbala, folklornu glazbu (dvije jedinice) te instrumentalne vrste i sastav simfonijskog orkestra.

Prema kurikulumu iz 2019. godine, odgojno-obrazovni ishodi su:

- učenik poznaje određeni broj skladbi
- učenik razlikuje udaraljke s određenom i neodređenom visinom tona, skupinu glazbala i orkestre te opaža izvedbenu ulogu glazbala
- učenik na temelju slušanja prepoznaje različite glazbene vrste
- učenik temeljem slušanja glazbe razlikuje vokalnu, instrumentalnu i vokalno-instrumentalnu glazbu te različite izvođačke sastave
- učenik temeljem slušanja glazbe opisuje sonatni oblik.

Upoznavanje glazbenih primjera provodi na jednak način kao i u prethodnim razredima. Tijekom sedmog razreda trebalo bi se upoznati pet do petnaest novih skladbi. Glazbala koja se upoznaju u sedmom razredu su udaraljke (do 2019. i puhačka glazbala). Učenici će nakon sedmog razreda moći razlikovati glazbala i opisati po zvuku i građi te ih pridružiti odgovarajućoj skupini. Učenici će upoznati udaraljke s neodređenom visinom tona (veliki i mali bubanj, tamburin, trokutić, činele itd.) i udaraljke s određenom visinom tona (marimba, vibrafon, ksilofon, metalofon, zvona, zvončići, čelesta). Uz udaraljke, upoznat će i udaraljkaški orkestar. Kao i u prethodnim razredima, učenici trebaju razlikovati izvedbenu ulogu instrumenta. Nakon što su tijekom tri do četiri godine učenici naučili i upoznali glazbala, vrijeme je da u sedmom razredu upoznaju simfonijski orkestar. Nastavnik po vlastitom

nahođenju odabire reprezentativne skladbe koje će učenici zapamtiti i moći prepoznati te ih smjestiti u kontekst. Kao i u ranije spomenutim razredima, trebale bi se obraditi dvije jedinice folklorne glazbe. Prvi se puta u sedmom razredu učenici upoznaju s glazbenim vrstama. Obvezni su sadržaji koji se upoznaju solo-pjesma, glasovirska minijatura, suita, sonata, koncert, simfonija, simfonijska pjesma, a preporuka je da se obradi i gudački kvartet (kao vrsta). Učenik će moći na temelju slušanja prepoznati i razlikovati glazbene vrste te ih međusobno usporediti i navesti glavne karakteristike. Nadovezujući se na prethodni razred, proširuje se znanje o vokalnoj, vokalno-instrumentalnoj i instrumentalnoj glazbi. Obrađivanje oblika u sedmom razredu bazira se na sonatnom obliku. O sonatnom obliku učenik bi trebao znati opisati i slušno prepoznati glavne dijelove (ekspoziciju, provedbu, reprizu).

Osmi razred osnovnoškolskog obrazovanja za većinu je djece posljednja godina učenja Glazbene kulture (umjetnosti). Stoga bi nastavni sadržaj tijekom osmog razreda trebao sumirati sve ranije usvojeno. Područja koja predlaže HNOS jednaka su onima u sedmom razredu. Područje slušanja i upoznavanja glazbe u osmom je razredu vrlo opširno. Sadrži pet tema koje se trebaju obraditi: glazbeno-scenske vrste, vokalno-instrumentalne vrste, popularna glazba, glazbala i glazbeno stilski razdoblja. Iako je pjevanje i sviranje preporučeno, uz ovako opširan nastavni sadržaj iz područja slušanja, većinom se ne stigne dati puno pažnje na ostalim područjima.

Prema kurikulumu iz 2019. godine, odgojno-obrazovni ishodi su:

- učenik poznaje određeni broj skladbi
- učenik slušno prepoznaje obilježja glazbe različitih glazbeno-stilskih razdoblja
- učenik slušno i vizualno prepoznaje, razlikuje, opisuje i uspoređuje glazbeno-scenske i vokalno-instrumentalne vrste.

Tijekom osmog razreda učenik bi trebao upoznati određen broj skladbi (5-15). Slušanje se provodi na jednak način kao i u nižim razredima. Nakon obrade glazbeno-stilskih razdoblja, učenik će moći opisati, usporediti te slušno razlikovati glazbu srednjeg vijeka, renesanse, baroka, klasicizma, romantizma te glazbu 20. i 21. stoljeća. Tijekom slušanja određenih skladbi, učenik određuje glazbene sastavnice djela te prema njima svrstava djelo u određeno razdoblje. Učenik ne mora detaljno ulaziti u opis određenog razdoblja. Uz glazbeno-stilska razdoblja, učenici će se upoznati i s glazbeno, te instrumentalno-scenskim vrstama. Nakon osmog razreda, cilj je da učenici mogu slušno i vizualno prepoznati, razlikovati, opisati i usporediti operu, operetu, mjuzikl i balet te oratorij i kantatu. Razlikuje ih po izvođačkom sastavu, načinu

izvođenja (je li ono scensko ili koncertno), sadržaju (duhovno/svjetovno) i karakteru (je li ono dramskog ili lirskog karaktera). Također bi se trebalo uživo pogledati barem jednu od glazbeno-scenskih vrsta. Osim se razredom zaokružuje i završava osnovnoškolsko obrazovanje pa tako i slušanje predmeta Glazbene kulture za velik broj učenika (HNOS, 2006; pogledajte https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html).

3. SLUŠANJE GLAZBE

3.1. VRSTE SLUŠANJA

U literaturi postoji velik broj podjela slušanja glazbe na vrste i pristupe slušanju. Najzastupljenija je podjela koja uključuje aktivnost, stoga se slušanje glazbe u globalu može podijeliti na ono aktivno i pasivno (Rojko, 1996).

Pasivno slušanje glazbe ne stavlja glazbu u prvi plan. Ono je nesvjesno i popratna je pojava nekim drugim radnjama. S pasivnim se slušanjem glazbe susrećemo svakodnevno u životu bilo u trgovačkim centrima, vožnji ili kod kuće. Iako je pasivno, ono pokreće razne fiziološke procese u tijelu koji se javljaju kao odgovor na slušni podražaj (Škojo, 2010). Aktivno slušanje obuhvaća svako slušanje koje glazbu i njene čimbenike stavlja u prvi plan. Slušanje glazbe u nastavi uvijek je aktivno te se može podijeliti s obzirom na cilj i sadržaj. Cilj slušanja određuje sam sadržaj, a cilj može biti umjetnički i didaktički, odnosno, sadržaj može obuhvaćati umjetničko djelo i slušni primjer (dio skladbe). Vidulin i Radica (2017) navode da je cilj slušanja oblikovati kulturno-umjetnički svjetonazor učenika i doprinijeti njegovom estetskom odgoju. Senjan (2018), prema Cooku (1990), govori da se slušanje glazbe u nastavi Glazbene kulture/umjetnosti može odvijati na dva načina (vrste) kao: glazbeno slušanje i muzikološko slušanje. Pojam „glazbeno slušanje“ odnosi se na slušanje u koje je uključeno estetsko procjenjivanje i upoznavanje djela, dok se pojam „muzikološko slušanje“ odnosi na upoznavanje činjenica o samom djelu, povijesnom kontekstu te upoznavanje teoretskih činjenica na istom djelu.

Podjelu na dvije suprotne strane slušanja navodi i Andreis (1967). Dijeli slušanje na ono pozitivno i negativno. Pozitivno se slušanje može provesti kada je slušatelj u stanju primiti skladateljevu poruku putem pristupačnog i dobro izvedenog djela. Ako ti uvjeti nisu ispunjeni, slušanje je negativno.

M. Alt (Rojko, 2012) navodi nekoliko vrsta slušanja, a to su: osjetilno slušanje (glazba kao sklop zvučnih podražaja ima utjecaj na slušatelja), senzomotoričko slušanje (prilikom slušanja zahvaćeno je cijelo tijelo što se očituje određenim pokretima), emocionalno slušanje (dolazi do izmjene i iskazivanja raznih emocija), estetsko slušanje (više nije u središtu samo subjektivni doživljaj nego umjetničko djelo kao takvo), imaginativno slušanje (glazba se promatra kao odraz psihološkog stanja).

Prema Ottu Ortmannu (Rojko, 1996, 2012), postoje tri kategorije slušanja i slušatelja glazbe. To su osjetni tip, perceptivni tip i imaginativni tip (slušanje). Najnižom kategorijom navodi osjetni tip, a najvišom imaginativni tip. Imaginativni tip slušanja i slušatelja percipira velik broj stavki prilikom slušanja poput tonaliteta, duže melodijske i harmonijske fraze, predviđanje glazbenog toka i slično, dok, primjerice, Richter navodi kategorije koje se ne nadograđuju međusobno nego se baziraju na suprotnosti. Te su kategorije: slušanje usredotočeno na detalje, slušanje usredotočeno na cjelinu,

slušanje kao spoznavanje,

slušanje kao razumijevanje nekog problema,

slušanje kao meditiranje (Rojko, 2012 prema Richter, 1978).

Brojni autori navode razne vrste slušanja u kognitivnom i emocionalnom području. Škojo (2010), prema Hargreaves i Colman (1981), govori o podjeli na objektivno-analitičko i afektivno slušanje glazbe. Objektivno-analitičko odnosi se na slušanje glazbenih elemenata te njihovo objektivno prosuđivanje od strane slušatelja, dok se afektivno odnosi na utjecaj glazbe na emocije koje se javljaju prilikom slušanja. Senjan (2018) navodi da Surkova (2012) dijeli slušanje na emocionalno i analitičko slušanje. Emocionalno slušanje glazbe objedinjuje maštu i emocije, stoga ono ne mora biti isključivo povezano s glazbenim znanjem ili talentom, dok analitičko slušanje zahtijeva određena glazbena znanja (glazbenih sastavnica, izražajnih sredstava) kako bi se prema istim djelo moglo analizirati i procijeniti. Autorica napominje kako se u praksi ove dvije vrste slušanja ne mogu odvojiti stoga je prilikom slušanja poželjno uzeti i vanjske faktore, poput emocionalnog stanja i pripremljenosti učenika te prirodu same glazbe, u obzir.

3.1.1. Podjela slušatelja glazbe

Analogno podjeli slušanja na određene vrste, u literaturi se navode i podjele slušatelja glazbe. Neke su podjele navedene u prethodnom poglavlju te one prate vrste slušanja.

Primjerice, Otto Ortmann (prema Rojko, 2012) navodi podjelu na osjetni tip, perceptivni tip i imaginativni tip (slušatelja). Senjan (2018) prema Adornu (1962) klasificira slušatelje u nekoliko kategorija:

- 1) indiferentni slušatelj
- 2) emotivni slušatelj
- 3) slušatelj iz povrijeđenosti
- 4) slušatelj zabavne glazbe
- 5) specijalist za jazz
- 6) potrošač kulture
- 7) dobar slušatelj
- 8) ekspert

Određene klasifikacije uključuju i prate povijesna razdoblja u glazbi, stoga Senjan (2018) prema Kemp (1997) navodi analizu slušatelja prema glazbenim vrstama, skladateljima, stilskim razdobljima i određenim glazbeno-izražajnim sastavnicama. Što se tiče klasične glazbe, Andreis (1967) dijeli slušatelje na konzervativne i progresivne. Konzervativni slušatelji su zagovaratelji starih tradicija i klasične glazbe, dok oni progresivni teže novim spoznajama i avangardnim pravcima.

Na stav i znanje slušatelja utječu brojni vanjski čimbenici poput okoline, društvenog statusa i položaja, kulturnog iskustva i tradicije te naobrazbe. U današnjem svijetu teško je smjestiti čovjeka bilo koje dobi, a posebice učeničku populaciju, u određenu skupinu slušatelja, stoga se u istraživanjima o slušateljima i slušanju glazbe najčešće ispituju preferencije prema određenoj glazbi te prethodna znanja i odgoj (Škojo, 2010).

3.2. MODELI I PRISTUPI SLUŠANJU GLAZBE

Prvi je koncepcijski model nastave glazbe koji se bazira na slušanju glazbe recepcijski model. Taj se model razvio u Njemačkoj kao suprotnost modelu aktivnog muziciranja koji je dotad bio najzastupljeniji. Drugi je naziv ovog modela orijentacija na umjetničko djelo (njem. Orientierung am Kunstwerk). Zastupnici ovog modela bili su teoretičari T. W. Adorno i M. Alt. Svoje su kritike upućivali modelu aktivnog muziciranja zbog raznih pjesama koje su bile pedagoški i odgojno neprihvatljive. Njihov je cilj bio da se djeci približi „prava“, umjetnička glazba, te cilj postaje izgradnja „slušatelja eksperta“. Slušatelj ekspert bila bi osoba koja je u stanju na primjeren način slušati, razumjeti i duhovno doživjeti kvalitetnu glazbu. Model koji se bazira na slušanju glazbe pedagoške uzore nalazi u pokretu za umjetnički odgoj s početka 20. stoljeća. Pojavom tehnologija i raznih medija javljaju se novi oblici recepcijskog modela

poput emancipacijskog pristupa. Ovaj je pristup modernija verzija prethodno spomenutog, stoga umjesto isključivo klasične glazbe uključuje i nove žanrove koji se javljaju. U središtu je ovog pristupa „zreo slušatelj“ koji se kritički odnosi prema glazbi. Tijekom slušanja klasične, filmske, popularne, plesne i slične glazbe, ovakav će slušatelj, uz slušanje i analiziranje glazbe, pristupiti glazbi iz nekih drugih aspekata poput muzikoloških, glazbenoestetskih, glazbenopsiholoških i glazbenosocioloških. Emancipacijski pristup za cilj ima razvijanje osobitog glazbenog ukusa kod učenika čime bi se glazba odvojila od izvanglazbenih sadržaja. Nadovezujući se na ovaj pristup, razvija se još jedan recepcijski model, odgoj auditivnog zapažanja. Srž je ovog modela upoznavanje svake glazbe, no posebice avangardne glazbe (nove glazbe). Definicija avangardne glazbe je ta da je glazba sve što nas okružuje, sve što čujemo pa tako predmetom nastave postaje „ukupna zvučna okolina“ (Rojko, 1996 prema Zimmersched, D., 1981). Ovaj je model bio prilično zastupljen kod pristaša nove glazbe (Rojko, 1996).

Danas, pojavom raznih mogućnosti reprodukcije zvuka, slušanje je postalo središnja aktivnost u otvorenom modelu. Slušanje se provodi aktivno, a to znači da se tijekom slušanja prate glazbene sastavnice. Nastavnik zadavanjem zadataka motivira učenike prije samog slušanja. Koraci prilikom slušanja i upoznavanja djela provode se metodičkim pristupom (Šulentić-Begić, 2010b).

U novijoj se literaturi javlja model slušanje glazbe i stvaralaštvo (SGS). Ovaj je model interdisciplinaran kao što i sam naziv govori. Prvi je korak slušanje i analiziranje djela. U analizi se prate glazbene sastavnice (aktivno slušanje) te tako učenik dobiva pojam što koja sastavnica znači i koji su segmenti što čine glazbu. Drugi je korak upoznavanje i shvaćanje međusobne ovisnosti glazbenih sastavnica. Kada su se prošli ovi koraci, dolazi se do koraka gdje se upoznaju manji oblici te učenici počinju skladati. SGS model teže je provediv jer učenik treba biti upoznat s glazbenim pismom i nekim instrumentom, no nije neizvodiv. (Vidulin, 2019). „SGS model temelji se na slušanju glazbe i povezan je sa stvaranjem glazbe. Učenici percipiraju i razumiju glazbena djela preko onih glazbenih elemenata koji su filtrirani njihovim kognitivnim sustavom, u skladu s njihovim prethodnim iskustvom i onim što već znaju o glazbenim djelima.“ (Vidulin, 2019 prema Vidulin, 2017:148)

Psihološki pristup kao glavnu karakteristiku navodi slušanje djela u cijelosti te višekratno slušanje. Glazba se događa u vremenu i ona prolazi našim bićem. Razvoj kritičkog mišljenja teško je i opasno postići jednokratnim slušanjem. Istraživanja su pokazala da ozbiljna glazba postaje zanimljivija višekratnim slušanjem dok je kod zabavne glazbe obrnuto. U nastavi je

teško njegovati ovaj pristup jer zahtijeva puno vremena, no svakako se može provoditi kombinirajući se s metodičkim pristupom (Rojko, 1996).

Spoznajno-emocionalni pristup je pristup koji u središtu, uz samo glazbeno djelo (spoznajno-glazbene sastavnice), ima i emocionalnu komponentu (prihvatanje gl. djela od strane učenika). „Slušanje glazbe, osim spoznajne dimenzije, predstavlja i vid emocionalnog odgoja. Na emocionalni odgoj utječe prije svega emocionalna inteligencija djeteta, koja podrazumijeva najprije jasno raspoznavanje iznijansiranih (vlastitih) osjećaja.“ (Vidulin, Radica, 2017:7) Brojna su istraživanja pokazala usku vezu između emocija i glazbe. Svaka glazba, pa i ona nepoznata, može probuditi određene emocije u čovjeka. Dob nije ključan čimbenik za prepoznavanje emocija tijekom slušanja glazbe. Ljudi svih dobnih skupina u stanju su percipirati emocije pobuđene glazbom, no pokazalo se da su djeca puno otvorenija u opisivanju doživljenog od odraslih. Stoga bi na nastavi trebalo obratiti pažnju i na emocije jer tako stvaramo i odgajamo djecu koja će kasnije izrasti u ljude koji se neće libiti pokazati svoje emocije i izreći svoje stavove. Za kvalitetan emocionalni doživljaj nije potrebno glazbeno obrazovanje, no prema istraživanjima glazbeno obrazovanje svakako pospješuje isti. Emocionalni doživljaj tijekom slušanja glazbe nije nužno vezan uz glazbenu⁵, nego uz emocionalnu inteligenciju. No, dokazano je da poznavanje glazbenog djela utječe na intenzitet emocija te se višekratnim slušanjem pobuđuje veći broj pozitivnih emocija. Istraživanja o vrstama emocija koje pobuđuje glazba dokazala su da glazba može pobuditi većinu onih osnovnih emocija (radost, ljutnju, tugu, strah, uzbuđenost...). Glazbenim obrazovanjem tijekom nastave Glazbene kulture i umjetnosti te formalnim glazbenim obrazovanjem, razina znanja i svijesti o glazbi povećava se i slušanje prelazi iz pasivnog, s jednostavnim fiziološkim i emocionalnim podražajima, u ono aktivno. Glazbom je najlakše prenositi osnovne emocije poput sreće i tuge. Razlog je taj što se prenošenje i shvaćanje emocija ostvaruje promjenom osnovnih glazbenih sastavnica poput tempa i tonaliteta. Zato je bitno da se tijekom slušanja na nastavi obrati pažnja i na glazbene sastavnice.

Prema istraživanju provedenom u Osijeku, Škojo navodi da su rezultati potvrdili dosadašnja istraživanja. Istraživanje je obuhvaćalo pete i sedme razrede osnovne škole te prve i treće razrede srednje škole. Slušani su ulomci skladbi iz europske i hrvatske klasične glazbe. Učenicima je dan upitnik u kojem su za svaku skladbu trebali na skali odrediti koje je emocije pobudila. Glazbeni primjeri koji su odabrani imaju različite dominante emocije. Potvrđeno je da je kod poznatijih primjera veća pobuđenost emocija. Atonalne su skladbe pobudile vrlo

⁵Howard Gardner smatra kako postoji nekoliko vrsta inteligencije među kojima je i glazbena inteligencija (Gardner, Kornhaber, Wake, 1999).

različite emocije kod ispitanika, za razliku od tonalnih gdje su vrste emocija bile ujednačene kod većine ispitanika. „Saznanja proizašla iz provedenoga istraživanja trebala bi potaknuti učitelje na promišljanje o važnosti emocija u glazbi. Doživljene emocije u glazbi svakako mogu biti dodatni motivatori za slušanje i upoznavanje glazbe u nastavi Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti. One mogu potaknuti učenike na sudjelovanje u izvannastavnim glazbenim aktivnostima i odlaske na koncerte. Svakako emocije daju jedinstvenost u glazbenom doživljaju i bitan su element prilikom oblikovanja budućih ljubitelja umjetničke glazbe.“ (Škojo, 2020:13) U ovakvom pristupu slušanju glazbe, nastavnik je vrlo bitna komponenta. On je taj koji prvo treba proživjeti i sjediniti se s djelom, da bi kasnije mogao rastumačiti to isto učenicima. Slušanje u nastavi Glazbene kulture često ima ilustracijski pristup (pristup djelu iz didaktičkih razloga poput upoznavanja vrste, instrumenta i sl.) te zbog toga nije uvijek moguće pristupiti djelu iz spoznajno-emocionalnog kuta (Dobrota, Reić-Ercegovac, 2012; Vidulin, Radica, 2017; Škojo, 2020).

3.3. METODIČKI PRISTUP SLUŠANJU GLAZBE

Pojavom Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda 2006. godine, u nastavu glazbe u Hrvatskoj uvodi se otvoreni model. U ovom modelu nastavnik dobiva slobodu oblikovanja sata i sadržaja koje će prenijeti učenicima. Glavno područje postaje slušanje i upoznavanje glazbe. Obavezno je upoznati se sa svim pojavnim oblicima glazbe i žanrovima, no nastavniku na volju ostaje kojim će primjerima približiti djeci umjetničku glazbu. No, iako je otvoreni model već dugo u obrazovnom sustavu i slušanje bitno, nastavnici imaju probleme s pristupom samom sadržaju i odabiru istog. „Slušanje glazbe i upoznavanje učenika s vrijednim umjetničkim djelima nije jednostavan zadatak. To je polagan, postepen i dugotrajan proces, koji treba biti izrazito pažljivo pedagoško-didaktičko-metodički osmišljen, jasno strukturiran i vrlo precizno vođen. Činjenica je da nastava Glazbene kulture učenicima pruža mogućnost upoznavanja s umjetničkom glazbom, ali i folklornom glazbom, jazzom pa i ostalim popularnim glazbenim žanrovima putem kojih će upoznati svjetsku i nacionalnu glazbenu kulturu. Zasižno, to je i mogućnost razvoja njihovoga glazbenog ukusa i oblikovanja njihovoga kulturnog identiteta.“ (Vidulin, Martinović, 2015). Iako postoji velik broj istraživanja koja dokazuju pozitivan utjecaj slušanja glazbe na mozak, posebice one klasične, glazbenim je pedagozima u školi, i promicateljima takve glazbe u društvu, vrlo teško približiti i potaknuti zanimanje za istu. Umjetnička se glazba u najvećoj mjeri upoznaje u školi, a nastavnik ima

zadatak odabrati kvalitetne i reprezentativne skladbe koje će učenicima dati motivaciju da uživaju u takvoj glazbi i u slobodno vrijeme izvan nastave. Zajedničkim razgovorima i promišljanjem, učenici trebaju iskazati svoje mišljenje o određenim djelima te uočiti i razlikovati glazbene karakteristike takvih djela. Bit je da učenici tijekom školovanja nauče vrednovati kvalitetnu glazbu i razlikovati kvalitetnu od nekvalitetne glazbe (Vidulin, Martinović, 2015; Brđanović, 2017; Škojo, 2018).

„Glazba je mladima bliska i privlači njihovu pažnju pa se pokazuje kako je uz pomoć glazbe - razvojem glazbenih kompetencija, integriranjem glazbe u nastavu neglazbenih predmeta ili korištenjem glazbe kao pomoćnog sredstva u nastavi - moguće doprijeti do velikog broja učenika, pobuditi njihov interes za školom te poduprijeti učenje i razvoj brojnih drugih, neglazbenih kompetencija.“ (Brđanović, 2017) Istraživanja pokazuju kako najveći utjecaj na glazbeni ukus djeteta imaju škola, obitelj, mediji i vršnjaci. Glazba s kojom se susreću van nastave većinom je popularna glazba, a ona s kojom se sreću u školi umjetnička je glazba. Djecu bi od najranijih dana trebalo upoznavati s kvalitetnom glazbom jer su manja djeca puno otvorenija za usvajanje novih sadržaja i razvijanje ukusa. Umjetnička glazba s kojom se učenici upoznaju u osnovnoj škola najčešće je ona europskih skladatelja. Glazba kao takva ima svoje komponente, a to su emocija, razum i vrijeme. One su neodvojive i sve bi tri trebale biti uključene tijekom slušanja glazbe. U nastavi Glazbene kulture slušanje je glazbe aktivno, dok se ono pasivno može vezati uz nastavu drugih predmeta gdje služi kao pozadinska kulisa učenju. Psihološka istraživanja govore da se prilikom slušanja glazbe u mozgu aktiviraju brojne stanice koje pospješuju zapamćivanje. Naravno, to se veže uz određenu vrstu glazbe, posebice onu koja ima stalan i protočan ritam (poput barokne i klasicističke glazbe) (Dalhaus, Eggebrecht, 2009; Šulentić-Begić, 2012; Brđanović, 2017).

Metodički pristup slušanju glazbe donosi aktivno slušanje glazbe. Učitelj nakon pomno odabranih i reprezentativnih skladbi priprema zadatke za aktivno slušanje glazbe. Ti su zadatci priprema učenika za slušanje glazbe. Zadatcima se najčešće od učenika traži da prepoznaju i odrede glazbene sastavnice (tempo, dinamika, mjera, karakteristike melodije, slog, boja tona, vrsta skladbe, ritam, izvođači...) ili neke druge segmente koji su uključeni u skladbu. Slušanju glazbe ne prethode muzikološki sadržaji, kao ni otkrivanje samog imena skladbe. Aktivnom slušanju može se pristupiti ilustracijskim ili umjetničkim pristupom. Ilustracijskim se pristupom upoznaju dijelovi skladbi zbog upoznavanja instrumenata ili nekih drugih glazbenih sastavnica. Takvo je slušanje jednokratno, no jednokratnim se slušanjem ne može upoznati glazba. Da bi se ona upoznala, potrebno je višekratno slušanje, a ono podrazumijeva i upoznavanje cijelog

djela. Stoga se duga djela poput simfonija, sonata, koncerata i sl. na nastavi upoznaju informativno. Višekratno se slušanje provodi na kraćim djelima. Bilo da se djelo upoznaje ilustracijski ili umjetnički, zadatci su svakako priprema i jamac aktivnog slušanja. Nakon zadanih zadataka, slijedi slušanje. Ukoliko se djelo nije slušalo cijelo, na mjestu na kojem se želi prekinuti ne zaustavljamo odmah, nego postupno stišavamo. Nakon odslušanog djela, slijedi mala stanka. Nekoliko sekundi tišine nakon odslušanog djela pomaže utisku određenih emocija koje je djelo probudilo. Metodički je ispravno na pitanja odgovarati zajednički s učenicima. Bitno je da svatko od učenika da neki odgovor. To će pomoći djetetovu samopouzdanju i želji za daljnjim napredovanjem. Kroz te odgovore, učenici će upoznati odslušano djelo i njegove glavne glazbene značajke. Naziv skladbe i ime skladatelja se najčešće govori na kraju, a obavezno se da prilika nekom od učenika, ukoliko zna, da kaže tko je skladatelj i koja se skladba. Učenicima je bitno predstaviti puno ime i prezime skladatelja. Višekratno slušanje u nastavi najčešće će se ostvariti prilikom upoznavanja oblika. Oblici se na nastavi ne upoznaju da bi učenik znao teoriju nego da bi se slušala glazba. Kada se oblici upoznaju, posebice oni kraći, skladbu je potrebno poslušati tri do četiri puta. Prvi se put zadaju opći zadatci (uočavanje sastavnica), zatim prije drugog slušanja dogovorno se odrede simboli kojim će se označavati pojedini dijelovi skladbe. Tijekom drugog slušanja aktivno se prate dijelovi te učenici signaliziraju promjenu dijelova dok nastavnik zapisuje na ploči. Treće slušanje skladbe služi za provjeru, a ako je potrebno i četvrto. Duge glazbene vrste upoznaju se ilustrativnim načinom. Također općim zadatcima. Glazbeno-scenske vrste upoznaju se gledanjem i slušanjem primjera uz rješavanje zadataka. Naglasak se stavlja i na neglazbene sadržaje poput teksta. Velike se polemike događaju oko programne glazbe. Dok jedni smatraju programni sadržaj lošim jer odvraća misli od glazbe, drugi ga smatraju poželjnim jer se glazba upoznaje i putem imaginacije i drugih sadržaja. Prilikom obrade programne glazbe svakako bi se naglasak trebao staviti na samu glazbu te prije prvog slušanja nikako spominjati programnost. Programni se sadržaj može iznijeti poslije prvog slušanja te ga se pratiti uz drugo slušanje (Rojko, 1996, 2005, 2012; Šulentić-Begić, 2010b, 2012; Škojo, 2018).

Metodički je pristup primjenjiv u školama zbog toga što pruža aktivnost učenika prilikom slušanja, a time probuđuje i sam interes učenika za vrstu glazbe kakva mu se prezentira u školi. Pojavom otvorenog modela, metodički je pristup našao svoje svjetlo pod suncem te se pokazao kao dobar pristup slušanju umjetničke glazbe. Metodičkim pristupom učenici mogu proširivati svoje znanje o glazbi i učiti kako kritički vrednovati djelo, ali i svijet oko sebe. Izuzetno je važno da nastavnik bude siguran u odabiru djela i vođenju učenika kroz slušanje jer će tako

pomoći razvoju kvalitetnog slušatelja kvalitetne glazbe, što je ujedno i jedna od glavnih zadaća Glazbene kulture u školi (Rojko, 2012; Šulentić-Begić, 2012; Vidulin, Martinović, 2015).

4. ZAKLJUČAK

Glazba nedvojbeno ima velik utjecaj na čovjeka, njegov umjetnički i kulturni razvoj. Ona također može dotaknuti i pobuditi najdublje osjećaje, ali i nadomjestiti potrebu pojedinca za kreativnim izrazom. U osnovnoškolskom obrazovnom sustavu, kroz predmet Glazbena kultura, tijekom osmogodišnjeg školovanja učenicima se nastoji približiti umjetnička glazba, te na taj način utjecati na razvoj njihova glazbenog ukusa i razumijevanje kulture i umjetnosti. Nakon integrativnog nastavnog modela, koji je obilježavao nastavu Glazbene kulture, 2006. godine nastupio je otvoreni model nastave u kojemu je slušanje i upoznavanje glazbe postalo najzastupljenija nastavna aktivnost. Kroz slušanje glazbe, kao dominantnu nastavnu aktivnost, učenici u nastavi glazbe usvajaju načine opažanja sastavnica djela i glazbene strukture. Aktivnim slušanjem upoznaju brojna umjetnička djela i razvijaju pozitivan stav prema glazbenoj umjetnosti. Također razvijaju kriterije za vrednovanje glazbe, kao i sposobnost iskazivanja vlastitih doživljaja i stavova o glazbi. Bit je predmeta Glazbene kulture i slušanja, tijekom osmogodišnjeg školovanja približiti učenicima umjetničku (također i tradicijsku i vrijednu popularnu) glazbu, ali i prenijeti ljubav i zainteresiranost za glazbu koja učenicima možda nije toliko bliska kao ona kojom su svakodnevno okruženi posredstvom medija. Iz glazbeno-psiholoških saznanja da umjetnička glazba višekratnim slušanjem postaje sve zanimljivija, od osobitog je značaja metodički pristup nastavnika i način motiviranja učenika za aktivno, višekratno slušanje, kao i osvještavanje estetske vrijednosti u glazbu koja se učenicima prezentira. Didaktički i metodički dobro osmišljenim nastavnim satom uz ugodnu radnu atmosferu u nastavi, sasvim je sigurno kako je moguće uspješno izgraditi aktivne slušatelje glazbe i doći do nastavnog cilja, ostvarivanja kompetentnih poznavatelja glazbene umjetnosti.

5. LITERATURA

Andreis, J. (1967). *Vječni Ofrej*. Zagreb: Školska knjiga.

Brđanović, D. (2017). *Glazbeno obrazovanje i obrazovanje glazbom neiskorišteni obrazovni potencijal*. U: Glazbena pedagogija u svjetlu sadašnjih i budućih promjena 5. S. Vidulin (Ur.), (str.431. – 446.). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Muzička akademija u Puli.

Dalhaus, C. i H.H., Eggebrecht (2009). *Što je glazba?* Zagreb: Hrvatsko društvo glazbenih teoretičara.

Dobrota, S. i Reić Ercegovac, I. (2012). *Odnos emocionalne kompetentnosti i prepoznavanja emocija u glazbi*. Društvena istraživanja, 21.

Gardner, Howard, Mindy L. Kornhaber, Warren K. Wake (1999.), *Inteligencija: različita gledišta*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Hrvatska enciklopedija: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=4808> (pristupljeno 31.1.2020.)

Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi (2010). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.

Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.

Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html (pristupljeno 2.2.2020.)

Rojko, P. (2003). *Glazbenoj nastavi nisu potrebni takvi udžbenici*. Tonovi, 41, 45-73.

Rojko, P. (2004-2005). *Metodika glazbene nastave – praksa II. dio: Slušanje glazbe*. Zagreb: Jakša Zlatac.

Rojko, P. (1996). *Metodika nastave glazbe*. Teorijsko-tematski aspekti. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera.

Rojko, P. (2012). *Metodika nastave glazbe*. Teorijsko-tematski aspekti. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera.

Senjan, I. (2018). *Usporedba djelovanja modela recipročnoga odgovora i dijakronijskoga modela u nastavi glazbene umjetnosti na oblikovanje glazbenoga ukusa učenika*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet: http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/10168/1/Senjan_Ivana.pdf (pristupljeno 21.4.2020.)

Svalina, V. (2015). *Kurikulum nastave glazbene kulture i kompetencije učitelja za poučavanje glazbe*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.

Škojo, T. (2020). *Induciranje emocija glazbom s osvrtom na ulogu glazbene poduke*. Nova prisutnost 18 (2020) 1, 101-114.

Škojo, T. (2018). *Promjene u didaktičkom strukturiranju nastave glazbe u Republici Hrvatskoj*. U: Ka novim iskoracima u odgoju i obrazovanju - Zbornik radova sa 2. međunarodne znanstveno-stručne konferencije. Dedić Bukvić, E., Bjelan Guska, S. (Ur.), (391. - 406.) Sarajevo: Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu.

Škojo, Tihana (2010). *Sinkronijski model nastave glazbene umjetnosti i njegova usporedba s dijakronijskim modelom*. Neobjavljeni magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija, Odsjek za glazbenu pedagogiju; Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju.

Šulentić Begić, J. (2012). *Otvoreni model glazbene nastave u praksi osnovne škole (Slušanje glazbe i pjevanje)*. Metodički priručnik za učitelje i studente glazbene kulture, glazbene pedagogije i primarnog obrazovanja. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Učiteljski fakultet.

Šulentić Begić, J. (2010) *Slušanje glazbe u osnovnoškolskoj nastavi*. U: Zbornik radova s IV. International Scientific Conference - Modern Methodological Aspects / Korszerű módszertani kihívások / Suvremeni metodički izazovi. Bene, A. (Ur.), (429. - 441.) Subotica: Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar.

Vidulin, S. (2016). *Reforme odgojno-obrazovnoga sustava u Hrvatskoj i odjeci na glazbenu nastavu u osnovnoj školi*. U: 9. međunarodni simpozij Muzika u društvu. Hadžić, F. (Ur.), (312. - 325.) - Sarajevo : Muzikološko društvo FBiH, Muzička akademija Univerziteta u Sarajevu.

Vidulin, S. i Radica, D. (2017). *Spoznajno-emocionalni pristup slušanju glazbe u školi: teorijsko polazište*. U: Glazbena pedagogija u svjetlu sadašnjih i budućih promjena 5. S. Vidulin (Ur.), (str. 55-71). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Muzička akademija u Puli.

Vidulin, S. (2019). *Strategies for listening to music and music appreciation in compulsory school*. U: Glasbenopedagoški zbornik, svezak 31. B. Rotar Pance (Ur.), (str. 57. – 68.). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo.

Vidulin, S. i Martinović, V. (2015). *Umjetnička glazba i oblikovanje kulturnoga identiteta učenika*. Školski vjesnik, 64.